

आ

आ_१— देवनागरी वर्णमालाको स्वरवर्णमध्ये दोस्रो स्वरवर्ण; परम्परागत रूपमा कण्ठस्थानबाट उच्चारण हुने दीर्घ स्वरवर्ण मानिएको र भाषाविज्ञानअनुसार केन्द्रीय, पश्च, खुला, अगोलित स्वरवर्ण; लेख्य रूपमा सो स्वरवर्णको प्रतिनिधित्व गर्ने लिपिचिह्न ।

आ_२— उप० [सं०] अलिकति, सम्म, भर, पूरा, व्याप्ति आदि अर्थ बुझाउने धातु वा शब्दका अगाडि जोडिने उपसर्ग (आरक्त, आमरण, आयोग इ०) ।

आँ— अव्य० [अ० मू०] १. मुख फट्टिने वा खुल्ने गरी; मुख बाउने वा खान मार्ने किसिमले । ना० २. बालक रोएको शब्द । **आँ गर्दा अन्सार बुझिन्छ** (उखान) ।

आँक्-नु— स० क्रि० [सं० अङ्कन] १. गाढो काम गर्ने साहस गर्नु; आँट गर्नु; ह्याउ राख्नु । २. चित्र बनाउनु ।

आँक_१— ना० [सं० अङ्क] १. आँट; ह्याउ; हिम्मत । २. उखुका आँख्लाको टुसो उम्रने भाग; आँखो ।

आँक_२— ना० [सं० अर्क] वरका छोटोको, भुवादार, दूध आउने र सेतो वा प्याजी रङको फूल फुल्ने एक बोट; अर्क ।

आँकडा— ना० [आँक+डा] कुनै पक्ष वा स्थिति सूचित गर्ने स्थिर अङ्क; तथ्याङ्क ।

आँकिनु— क० क्रि० [आँक+इ+नु] आँकने काम गरिनु; आँटिनु ।

आँकुरी— ना० [आँकुरो+ई] मसिना पात, ससाना प्याजी रङका फूल र चनाका जस्ता कोसा फल्ने एक जातको घाँस ।

आँकुरो— ना० [सं० अङ्कुर] १. रूखका हाँगामा पलाएको टुसो; भर्खर निस्कन लागेको पात; टुसा; मुनु; पिपिरो; चिउलो; अङ्कुर । २. गहुँबारीमा हुने एक प्रकारको लहरे भार; कुटुलीकोसाको बोट । ३. आँकुरी ।

आँखा— ना० [आँखोको ब० व० वा ति० रू०] हे० आँखो । — **को नानी**— ना० १. आँखाको पुतली । वि० २. साढे मनपर्दो; औधी प्यारो । ~ **चिक्नुवा**— ना० आँखामा पर्दा पिरो हुने एक प्रकारको कालो रङ्गको सानो कीरो । ~ **छली**— ना० आँखा छलेर खेल्ने केटाकेटीको एक खेल । ~ **तरुवा**— ना० १. बाटुला र ससाना फूल फुल्ने, पाकेपछि पटपटी निस्कँदा आँखा तरेजस्तो देखिने, तेल आउने फल फल्ने सानो रूख; आँखातरे । वि० २. आँखा तरेर हेर्ने काम गर्ने । — **तरे**— ना० आँखातरुवा । — **दार**— वि० आँखा जवानिले लट्ट परेको; नसादार । (उदा०— जिन्दगीको छिटो थुप्रो आँखादार नसाभरि । लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा, 'सुलोचना') । ~ **फोडुवा/फोर**— ना० लामा खुट्टा हुने, भारपातमा बस्ने हरियो रङको लामो कीरो । — **लाग्दो**— वि० मनपर्दो; इच्छालाग्दो ।

आँखी— ना० [आँखो + ई] हेर्ने इन्द्रिय; दृष्टि; आँखो । २. ईर्ष्यायुक्त

हेराइ; कुदृष्टि । ३. अर्घेलो । ~ **गेडी**— ना० १. आँखाको गेडो; अधिगोलक । २. रातीगेडी; लालगेडी । ~ **झ्याल**— ना० गाईका आँखाका बान्कीको वा साना-साना प्वाल भएको भ्याल; गवाक्ष । — **तरे**— ना० हे० आँखातरुवा । ~ **भुईँ**— ना० आँखामाथिको र निधारभन्दा मुनिको डिल र त्यहाँ उम्रने तेर्सो रौंको रेखा । — **भौँ**— ना० आँखीभुईँ ।

आँखे— वि० [आँखो + ए] आँखा भएको; आँखा हुने (एकआँखे, दुईआँखे आदि) । ~ **टिमुर्**— ना० टिमुर्को एक भेद; बोकेटिमुर् । ~ **सल्लो**— ना० एक जातको सल्लो ।

आँखो— ना० [सं० अक्षि] १. अर्को वस्तु, जीव वा पदार्थका रूपरङ्ग, आकारप्रकार, भेद-विभेद आदिको ज्ञान गर्ने प्राणीको इन्द्रिय; हेर्ने इन्द्रिय; दृष्टि; नयन; नेत्र । २. उखु, बाँस आदिका जोर्नीको गाँठो; रूख आदिको गाँठिएको गिर्खो; आँख्लो । ३. कुदृष्टि; चोखी । ४. पिलोभिन्न रगत र पीप जमेको डल्लो वा गिर्खो । वि० ५. सबैभन्दा राम्रो; रोजा; उत्तम ।

आँख्ले— वि० [आँख्लो + ए] १. आँख्लेआँख्ला भएको; धेरै आँखा भएको । २. ठूलठूला र बाहिर निस्केका आँखा भएको; बल्ड्याङ्ग्रे । ~ **भार**— ना० आँख्लेआँख्ला हुने एक प्रकारको भार ।

आँख्लो— ना० [आँखो + लो] बाँस, निगालो, उखु, मकैको डाँकलो, बन्सो आदिमा हुने जोर्नीबीचको गाँठो; हाँगा र बोटका जोर्नीको गाँठो; आँखो ।

आँग— ना० हे० आड ।

आँगन— ना० [सं० प्राङ्गण] घरअघिल्लिर ताछी, खुर्की सफा पारी बनाइएको चौकुना मिलेको खुला जग्गा; आँडन । > **आँगनी**— ना० आँगनको सानो रूप; आँगन (लोकगीत, कविता आदिमा) ।

आँगा— ना० कमसल खालको कालो एक जातको धान; आडा ।

आँच— ना० [सं० अर्चि:] १. चुलामा बसाइएका भाँडाका पीँधमा लाग्ने ताप वा राप । २. कुनै काम-कुराप्रति पुऱ्याइने सहयोग । ३. कुनै देशको राष्ट्रियता वा राजनीतिमा अर्को देशको प्रभाव वा हस्तक्षेपको गतिविधि देखा पर्ने स्थिति ।

आँचल— ना० [सं० अञ्चल] १. सारी, दोपट्टा आदिको छेउको भाग; सफ्को । २. पछ्यौरा । ३. विवाहमा लगनगाँठो पार्ने कपडा । ~ **गाँठो**— ना० लगनगाँठो ।

आँचिला— ना० [आली + चिलो] हलुका चालले खेतको आली ताछ्ने काम; छरी ।

आँचिलो— वि० [आँच + इलो] आँच लाग्ने; आँच आउने; आँच भएको ।

आँचोखाँचो— ना० [(द्वि०) खाँचो] खनखाँचो; हर्जा; गर्ज ।

आँट-नु— स० क्रि० [आँट + नु] १. मनले उत्साहपूर्वक कुनै काम